

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський Національний Економічний Університет
Навчально-науковий інститут міжнародних економічних відносин ім. Б.Д.Гаврилишина
Кафедра філософії і політології

Міждисциплінарна курсова робота

На тему: «Природа політичного конфлікту, та його роль у суспільстві»

Виконав:

Студент 3 курсу групи ПОЛ-31

Кметь Андрій

Керівник:

доктор філософських наук

Гончарук-Чолач Тетяна Вікторівна

Підсумкова оцінка.

Національна шкала _____

Кількість балів _____

ECTS _____

Зміст

ВСТУП.....	4-5
РОЗДІЛ 1 Суть політичного конфлікту:	6-8
1.1.Розвиток теорії конфлікту.....	9-10
1.2.Наукове визначення поняття конфліктних систем.....	11
РОЗДІЛ 2 Типологія політичних конфліктів.....	12-14
2.1.Фази конфлікту.....	15-20
2.2.Функції політичних конфліктів.	21-22
РОЗДІЛ 3 Природа та аналіз конфлікт.....	23-25
3.1.Вивчення конфліктної ситуації.....	26-27
3.2. Класифікація конфліктів.....	28-30
Висновок.....	31-32
Список використаних джерел.....	33-34

План

Розділ 1. Суть політичного конфлікту:

1.1. Розвиток теорії конфлікту

1.2. Наукове визначення поняття конфліктних систем.

Розділ 2. Типологія політичних конфліктів:

2.1. Фази конфлікту.

2.2. Функції політичних конфліктів.

Розділ 3. Природа та аналіз конфлікту:

3.1. Вивчення конфліктної ситуації.

3.2. Класифікація конфліктів.

Вступ

Конфлікти завжди визначаються свідомістю й поведінкою людей, чи викликані вони незбіжністю індивідуальних і суспільних цінностей, чи незадоволеними надіями і сподіваннями. В реальному конфлікті його учасники, виступаючи конфліктуючими сторонами, носіями свідомості, відображають в загостреній емоційній формі суперечності, що виникають.

Відносини супроводжуються негативними емоціями, здатними подавити здоровий сенс в адекватній оцінці наслідків конфлікту, що можуть значно перевищувати проблематичні вигоди від перемоги над опонентом. В об'єктивному історичному процесі конфлікт як соціальне явище може бути позитивним, продуктивним і, навпаки, в певних умовах - негативним, гальмуючим розвиток і деструктивним у ставленні до суб'єктів - учасників протиборства.

Соціально-політичні конфлікти, по суті, суперечності конфліктуючих свідомостей. Ось чому джерела наукового визначення конфлікту йдуть від психології. Теорія біхевіоризму стала базою для вивчення в політичній науці соціального явища - конфлікту.

Актуальність теми. Основною ціллю даної роботи є завдання показати актуальність та потребу у вивченні явища політичного конфлікту, що в силу різних політичних подій трансформується та набуває якісно нових форм.

Актуальність питання щодо стану вивчення політичних конфліктів, як постійно діючих форм боротьби за владу, зумовлена його теоретичним і практичним значенням, що пов'язано з формуванням та розвитком науково обґрунтованої концепції політичних конфліктів.

Вивчення конфліктів є одним із головних завдань політології, оскільки сучасна епоха розглядається багатьма політологами як період загострення (з тенденцією до наростання) конфліктів, а управління ними — як одна з найважливіших умов підтримки соціально-політичної стабільності всередині країни та на міжнародній арені.

Ступінь вивчення проблеми: Розгляд основних положень природи конфлікту є міждисциплінарною проблемою. Дослідженню цих проблем присвятили свої праці К. Дойч, М. Дюверже, Кирилук Ф.М, Станкевич І. П та ін.

Предметом є природа політичного конфлікту, та його роль у суспільстві.

Методи дослідження: понятійний аналіз конфлікту, визначення сутності конфлікту і його основних ознак, розгляд причин і динаміки виникнення конфліктів, типологія конфліктів тощо.

Мета дослідження: вивчити та дослідити природу політичного конфлікту, та його роль у суспільстві.

Об'єкт дослідження: роль політичного конфлікту у суспільстві.

Завдання: 1. Суть політичного конфлікту:

А) Розвиток теорії конфлікту.

2. Типологія політичних конфліктів:

А) Функції політичних конфліктів.

3. Природа та аналіз конфлікту.

Розділ 1. Суть політичного конфлікту.

Термін «конфлікт» латинської у буквальному перекладі з латинської означає «сутичка». Це може бути сутичка протилежних поглядів, думок, інтересів і дій різних суб'єктів— народів, націй, держав, політичних і суспільних груп, рухів і об'єднань. Конфлікт — це така стадія або форма розвитку соціального процесу, коли складаючі його сторони досягають стану полярності, моменту взаємосуперечення і наявності протиріч. [11]. Кульмінацією конфлікту є криза, що характеризується крайнім ступенем загострення суперечностей між соціальними суб'єктами.

Політичний конфлікт — один із видів соціальних конфліктів, специфіка якого визначається особливостями розвитку політичної дійсності. [11]. У його основі знаходиться боротьба учасників політичного процесу за вплив у системі політичних відносин, за доступ до прийняття політичних рішень, розпорядження ресурсами, за те, що складає влада і політичне панування.

У політичній літературі існують різні точки зору на проблему джерел, природи і причин виникнення політичних конфліктів. Представники першої точки зору (К. Маркс, Р. Дарендорф, М. Дюверже та ін.) вважали, що джерелом політичних конфліктів є існуюча в суспільстві система економічних, політичних, соціальних і духовних відношень, у якій суб'єкти політики займають різне об'єктивне становище. Інтегративним показником цього становища є політичний статус суб'єкта, що характеризується його доступом до державної влади, політичними, матеріальними і духовними цінностями, його політичним авторитетом, престижем, іміджем і т. ін. [2].

Політичний конфлікт складається з таких компонентів:

- 1) учасники, сторони;
- 2) характер конфлікту;
- 3) просторово-часові параметри;
- 4) етапи та інтенсивність;
- 5) наслідки та результати.

Кожній політичній системі властива своя ієрархічна структура політичних статусів: одні панують — інші підкоряються, одні приймають політичні рішення — інші ні, одні користуються довірою з боку підлеглих — інші її не мають. Ступінь нерівності цих політичних статусів визначає масштаби і глибину політичних конфліктів у будь-якому суспільстві. [18].

Таким чином, політичні конфлікти відбивають об'єктивні протиріччя, які існують у суспільстві, що виявляється в розбіжності статусів суб'єктів політики, їхніх рольових призначень і функцій, інтересів і потреб у владі, можливостей у виборі засобів, форм і методів ведення політичної боротьби.

Друга точка зору на природу політичних конфліктів представлена теорією людських потреб, що виникла на Заході останні роки (Дж. Бертон, К. Ледерер, Дж. Де-віс, Р. Інглхарт, Д. Істон, О. Надлер та ін.). Ця концепція стверджує, що конфлікти виникають внаслідок обмеження або неповного задоволення потреб, які визначають сутність людської особистості. Прихильники цієї позиції відносять до основних джерел конфліктів різні соціальні цінності: Істон — влада, матеріальні блага і соціальний престиж; Інглхарт — безпека, суспільне визнання, моральне самовдосконалення; Надлер — трансценденцію (внутрішнє саморозкриття), економічне зростання, успіх тощо.[2].

У будь-якому суспільстві влада, матеріальні і духовні блага — це завжди відсутні цінності, до володіння котрими цілком природно прагнуть індивіди, різні політичні та соціальні сили. Їхня сутічка з приводу цих відсутніх цінностей закономірно породжує конфлікти. Отже, основним джерелом політичних конфліктів є нестача деяких цінностей у суспільстві і внаслідок цього неадекватне задоволення універсальних людських потреб.

Третя точка зору на джерело, природу і причини виникнення політичних конфліктів — соціально-психологічна, засновником якої вважається З. Фрейд. Він створив теорію психологічних ілюстрацій (від лат. *frustratio* — обман, розчарування), що зробило значний вплив на становлення сучасної теорії конфліктології. Фрейд показав, що у формуванні особистості визначальну роль відіграє період її ранньої соціалізації; це робить помітний вплив на всі наступні відносини її в суспільстві, в тому числі і на її ставлення до влади. [1].

Справа в тому, що сформований у процесі соціалізації високий стандарт життєвих цінностей індивіда часом буває недосяжним у реальному житті. Індивід іноді виявляється не в змозі самотійно забезпечити його повною мірою. Тоді він впадає в стан ілюстрацій, що характеризується неузгодженістю його бажань, потреб із реальними можливостями їх задоволення. Конфлікти — соціальні і політичні — в такому випадку стають неминучими. Для того, щоб дорослій людині безболісно інтегруватися в суспільство, увійти в самотійне життя необхідно навчитися рахуватися з реальністю, порівнювати свої потреби з власними можливостями їх задоволення.

Пізніше Фрейд доповнив ілюстраційну теорію положенням про те, що основною причиною будь-яких конфліктів є інстинктивне бажання одного індивіда панувати над іншим. [1].

Відносини панування і підпорядкування, насильство одних людей над іншими — це головне суспільне протиріччя, що породжує конфлікти. Вони супроводяться агресивністю, примусом і фізичним насильством. Таким чином, джерело конфліктів знаходиться у ілюстраційному соціально-психологічному стані індивідів, що з різним ступенем гостроти та інтенсивності виявляється в усіх сферах громадського життя. [1].

Причини виникнення конкретних політичних конфліктів можуть бути різні — економічні, політичні, ідеологічні, соціально-психологічні, релігійні та ін. Як правило, в основі будь-якого великого політичного конфлікту лежить багато причин як об'єктивного, так і суб'єктивного порядку. В одних випадках на перший план виходять соціально-економічні причини, в інших - ідеологічні розходження політичних сил, що протистоять одна одній щодо базових цінностей і політичних, ідеалів суспільства, оцінок історичних і актуальних політичних подій. Однією з причин появи політичних конфліктів можуть бути процеси активної само-ідентифікації громадян, усвідомлення ними своєї приналежності до певних етнічних, релігійних та інших спільнот.

Конфлікти розрізняються за рівнем і за суб'єктами. Одним з різновидів політичних конфліктів можна вважати взаємовідносини, що проявляються в протистоянні політичних інтересів. Оскільки інтереси суб'єктів політики мають певну структуру, то зіткнення їх, протистояння може мати ширший чи вузький спектр. Відповідно до цього, конфлікти бувають як загальні, широкі за позиціями конфронтації, комплексні так і вузькі як компоненти перших. При цьому взаємодія вузьких конфліктів визначає характер і провідну тенденцію загальних конфліктів.[5].

1.1. Розвиток теорії конфлікту.

Початок формуванню теорії конфлікту на базі основних ідей теорії біхевіоризму поклали соціолог, фахівець з загальної теорії систем Кеннет Боулдінг, політолог Томас Шеллінг, доповнення в теорію конфліктів вніс і соціолог Анрі Рапопорт, поширивши її до меж біологічної концепції теорії систем і теорії гри. В теорії конфліктів виділяються два напрямки: класичний, або традиційний, і модерністський. Якщо класичний, або традиційний, напрямок в теорії конфліктів зосереджується на правовому, філософському й історичному визначенні суті та змісту конфлікту (Генрі Моргентау, Джон Кеннан, П'єр Френкастель та ін.), то модерністський - заснований на емпіричному і математичному підходах структурно-функціонального аналізу конфліктів. У боротьбі за існування в суспільстві соціолог Кеннет Боулдінг бачив основну причину конфліктів.[3].

Позиція, що її займав Кеннет Боулдінг у визначенні причин конфлікту, зріднила його зі школою соціального дарвінізму. Конфлікти виступають ніби розпізнавальні сигнальні системи у визріванні суперечностей і зіткненні інтересів. На думку Кеннета Боулдінга, конфлікт - це ситуація, в якій сторони повідомляють про несумісність їх потенційних позицій або станів і прагнуть заволодіти позицією, що виключає наміри іншої сторони. Якщо соціолог Кеннет Боулдінг запропонував три організаційних рівні: індивідуум, групи і організації, співтовариства - для яких характерні конфлікти між індивідуумами, "прикордонні" конфлікти між ізольованими в просторі групами і конфлікти між гомогенними організаціями, співтовариствами (державами) і між гетерогенними організаціями (між державами і церквою) тощо, то Анрі Рапопорт виділяє три головні оцінки рівня і головні типи конфліктів: війна, гра, суперечка, а соціолог Карл Дойч, застосовуючи теорію гри до суспільної практики, встановлює чотири стадії розвитку конфлікту: вхідний пункт; відкриття супротивника; зусилля; взаємний вплив. Але тут йде підміна сенсу і змісту конфлікту результатом. Так, війна (третя стадія) допускає знищення супротивника, гра - виграш і оголошення переможця, а суперечка - переконання опонента в його неправоті тощо.[16].

Модерністський напрямок теорії конфліктів розглядає не сам конфлікт і його зміст, а ознаки, що характеризують динамічний стан тієї системи, в якій триває конфлікт. Особливість модерністського напрямку теорії конфліктів полягає в певності, що конфлікт пізнається, реалізується та розв'язується. Соціальною основою такого підходу служить перебільшення оптимістичних уявлень про сучасну модель західної демократії як суспільства благоденства, де ви-сокорозвинені всі сфери життя. Соціолог Ральф Дарендорф порушує

проблему застосування теорії конфліктів до явищ і подій суспільного життя, до зіткнення інтересів різноманітних верств і груп в суспільстві. В доповнення соціолог Сеймур Ліпсет зосереджує увагу на аналізі управлінських дій державних владних структур і правлячих еліт при вирішенні соціальних конфліктів. Політолог Моріс Дюверже зробив висновок, що в будь-якому суспільстві існують конфлікти та інтеграція і що на будь-якому витку еволюції суспільства відтворюються політичні та соціальні конфлікти. Зasluga в формуванні теорії регулювання конфліктів і володінні конфліктною ситуацією належить англо-американській школі політологів. [15].

1.2. Наукове визначення поняття конфліктних систем.

Політолог Карл Дойч ввів визначення солідарних і конфліктних систем: взаємна користь або взаємне зіткнення інтересів, відзначив, що в дійсності будь-яке суспільство становить змішану систему, де солідарний або конфліктний аспект можуть домінувати. Карл Дойч підкреслив важливість солідарних систем. Концепція Давіда Аптера пропонує три ступені і три форми суспільних конфліктів в залежності від того, відбувається чи ні зіткнення інтересів або основних цінностей. Якщо ж відбувається конкуренція основних цінностей, то в такому випадку відбувається істинний, прихований конфлікт.[16].

У початковому порушенні проблеми модернізації суспільно-політичного процесу виявляються глибинні суперечності між плюралізмом і структуралізмом. Якщо структуралізм виходить з факту існування антагонізмів і суперечностей, переконання про непотрібність існування такої цілісності і досліджує механізми докорінної ломки або руйнування суспільства шляхом конфлікту, то плюралізм розглядає суспільство як цілісність, що у всякому випадку має зберігатися, а трансформації, зміни і погодження різноманітних інтересів відбуваються через необхідність регулювання. Вплив функціоналізму привів до того, що всередині структуралізму виник напрямок, що розглядає суспільство як модель рівноваги, а не тільки як модель суперечностей. В політичному житті це виявляється в суперечках і сутичках між лібералами і радикалами. Щоб прийняти нові радикальні рішення, зміни політичної системи, теоретики конфлікту вивчають суперечності, а теоретики рівноваги розглядають зміни з позицій комплексності, ускладненості та вважають, що жодна суперечність суспільного життя не може бути небезпечною для системи. Основною функцією влади, на думку соціолога Давіда Істона, повинно бути упорядкування конфліктів і погодження інтересів, дотримання стабільності суспільних порядків, тривалості задоволення потреб та інтересів індивіда, соціальних спільностей.

Розділ 2. Типологія політичних конфліктів.

В політичній та соціальній структурі суспільства конфлікти характеризуються рівнем, масштабами, гостротою, сферою виникнення тощо. Якби суспільства не містили внутрі-конфліктні фактори, а суспільні відносини були б первісно гармонійними, то не виникала б потреба в створенні політичних інститутів суспільства, що виконують функції примушення і врегулювання конфліктів.

Проблема типології політичних конфліктів має важливе не тільки теоретичне, а й практичне значення. Для того щоб вчасно і цілеспрямовано впливати на той чи інший конфлікт, важливо точно визначити його тип. Від цього багато в чому залежать способи і методи вирішення політичних конфліктів, темпи і спрямованість їхнього розвитку.[19].

У сучасній політичній літературі існують різні типології політичних конфліктів, що відображають складність і багатогранність політичної дійсності. Розглянемо деякі з них. З погляду масштабів і рівнів прояву політичних конфліктів, розрізняють зовнішньополітичні (міждержавні) і внутрішньодержавні конфлікти.

Зовнішньополітичні конфлікти — це конфлікти між двома або кількома державами за сфери впливу і панування на світовій арені. [11]. Вони можуть виникнути внаслідок розбіжності територіальних, економічних, військових та інших інтересів між державами.

Внутрішньодержавні конфлікти можуть виникнути між політичною елітою і масами. Це відбувається тоді, коли правляча еліта не виражає корінних інтересів більшості, знаходиться на службі інтересів меншості. Тоді політичну еліту маси вважають антинародною хунтою.

У найзагальнішому вигляді конфлікти можна поділити на внутрішньополітичні та зовнішньополітичні. До перших належать міжкласові, міжетнічні та міжконфесійні. Оскільки політичне життя відбувається в умовах багатопартійності, то можливі й реально досить часто трапляються міжпартійні конфлікти, конфлікти між партійними лідерами, а також між гілками влади та їхніми лідерами. Останній вид конфліктів у переважній більшості випадків призводить до політичної кризи, дестабілізації в суспільстві, загострення протистоянь, невпевненості мас населення і недовіри до всіх гілок влади. Цей вид конфліктів — це боротьба за провідні посади в політичній системі, а також за завоювання позицій у важливих соціально-політичних питаннях. Найчастіше він проявляється в

перехідний період розвитку суспільства і посилюється, коли до цієї боротьби залучаються засоби масової інформації.[19].

Особливе місце серед видів внутрішньополітичних конфліктів належить, класовій боротьбі — міжкласовим конфліктам. Класова боротьба — це боротьба між класами, інтересами, інтереси яких не збігаються або суперечать одні одним. Нині по-різному оцінюють місце і роль класової боротьби в розвитку суспільства. Але історія, весь хід розвитку людського суспільства беззаперечно доводять наявність такої боротьби, таких конфліктів, які відігравали і відіграють відповідну роль у прогресивному розвитку суспільства. Історія знає різні форми класової боротьби. Особливе місце в міжкласових внутрішньополітичних конфліктах належить таким їх видам: повстання, політичний страйк, путч, громадянська непокоря, заколот, змова, переворот.[19]

Повстання — масовий відкритий збройний виступ певного класу або соціальної групи проти існуючої влади, панівних класів і груп, національного й релігійного гноблення. [11]. Найгостріша форма його — збройне повстання. Повстання характеризується тим, що панівні класи не віддають владу без опору, вдаються до насильства. Збройним повстанням часто починається революція (взяття Бастилії, жовтневий переворот у Петрограді). Збройне повстання може бути правомірним лише тоді, коли немає ніякої можливості завоювати владу мирним шляхом.

Путч — специфічна форма збройної боротьби за владу, яка спирається на військових, на частину армії, що виступають безпосереднім інструментом захоплення влади або засобом психологічного тиску на уряд, на підтримку вимог його повної відставки і передання влади військовим. [11]. За механізмами захоплення влади путчі близькі до палацових переворотів. Для них характерні тенденції до утвердження тоталітарних форм правління, створення горизонтальних і вертикальних воєнізованих структур управління для контролю за ситуацією в країні і для боротьби з інакодумцями. Оскільки путчисти не мають широкої підтримки в масах, вони використовують репресивні заходи. Характерним для них є намагання поставити армію у привілейоване становище в суспільстві й забезпечити тим самим її лояльність до нової влади.

На відміну від заколоту, путч не може перерости в масове збройне повстання проти старої влади. Путчем може бути і спроба перевороту.

Заколот — збройний виступ ворожих державній владі сил, спрямований на захоплення влади, зміну форми правління або відокремлення частини

території. [11]. Заколот має ширшу соціальну базу, ніж путч, проте за рівнем розмаху і залучення мас він не досягає значення збройного повстання, хоч в умовах всебічної кризи суспільства може перерости в нього. Заколот може мати як прогресивну, так і консервативну спрямованість.

До насильницької форми зміни державної влади відносять і переворот, унаслідок якого політичне управління країною переходить до рук представників армії. Характер перевороту, його політична спрямованість залежать від того, які сили — прогресивні чи реакційні — і з якою метою здійснюють його, інтереси якого класу вони відстоюють.[10].

До внутрішньополітичних конфліктів належить і змова, під якою розуміють таємну угоду вузького кола осіб про збройний виступ з метою посилити або повалити владу, підірвати існуючий лад. Змова військових переважно чиниться реакційними соціальними прошарками, які не можуть розраховувати на підтримку народних мас.[6] Демократичне суспільство виключає змову як форму боротьби за владу. Для демократичного суспільства прийнятою є така форма конфлікту, як громадянська непокора, яка може проявлятися у різноманітних формах: ненасильницький виступ якоїсь соціальної групи чи партії проти суспільно-політичного порядку, проти існуючих соціальних норм (правових, морально-етичних правил людського співжиття). Громадянська непокора проявляється мітингами, демонстраціями, політичними страйками, а також протистоянням урядові.[7].

Політичний страйк— найвища форма страйкового руху. [11] Він проявляється в колективній відмові страйкарів продовжувати роботу аж до задоволення їхніх політичних вимог. Політичний страйк може супроводитися демонстраціями, сутичками з урядовими військами, з поліцією чи міліцією. Політичні страйки бувають локальними і загальними (охоплюють одну або більше галузей економіки), національними (у масштабах усієї країни) і міжнародними.

Другу велику групу конфліктів становлять зовнішньополітичні {міжнародні} конфлікти. Залежно від сутності, змісту і форми конфлікту, мети його учасників, застосовуваних засобів, втягування інших або вихід діючих учасників, індивідуального перебігу і спільних міжнародних умов розвитку конфлікт може проходити різні фази. Фази конфлікту здатні спресовуватись у часі, зливатись або розпадатися на дрібніші.

2.1. Фази конфлікту.

Першою фазою міжнародного конфлікту є економічне, ідеологічне, міжнародно-правове або тільки дипломатичне ставлення сторін до певної суперечності чи групи суперечностей, які виражені в конфліктній формі.

Другою фазою конфлікту є визначення своїх інтересів, цілей, стратегії та форм боротьби за вирішення об'єктивних чи суб'єктивних суперечностей з урахуванням свого потенціалу і можливостей застосування мирних чи немирних засобів, використання союзників, оцінка загальної внутрішньої і міжнародної ситуації.

Третя фаза пов'язана із втягуванням у конфлікт у тій чи тій формі інших держав.

Четверта фаза — наростання боротьби до найвищого політичного рівня — міжнародної політичної кризи, яка охоплює не тільки держави, що конфліктують, а й цілі регіони. На цій фазі вже можливий перехід до практичного застосування військової сили.

П'ята фаза — міжнародний збройний конфлікт, завершенням якого є перемога однієї із сторін або переговори.

У сучасній західній політології методологічною основою вивчення міжнародних конфліктів (з'ясування суті, змісту) є загальна теорія конфліктів Боулдінга. Останнім часом «загальну теорію конфлікту» досить енергійно опрацьовують у різних модифікаціях соціологи, соціальні психологи, політологи, історики, міжнародники та ін.[13].

Ця теорія претендує на створення універсальної методології дослідження, що однаковою мірою застосовується як до конфлікту між двома індивідами, які випадково чи не випадково зустрілися на вулиці, до конфліктів у сім'ї чи в групі, між підприємцями однієї чи різних галузей виробництва, так і до всіх типів міжнародних конфліктів, незалежно від їхньої конкретно-історичної, соціально-політичної природи і змісту, від ситуації у світі.

Ця теорія претендує на створення універсальної методології дослідження, що однаковою мірою застосовується як до конфлікту між двома індивідами, які випадково чи не випадково зустрілися на вулиці, до конфліктів у сім'ї чи в групі, між підприємцями однієї чи різних галузей виробництва, так і до всіх типів міжнародних конфліктів, незалежно від їхньої конкретно-історичної, соціально-політичної природи і змісту, від ситуації у світі.

«Загальну теорію конфлікту» довгий час не сприймали політологи і вчені більшості країн колишньої соціалістичної системи, в тому числі й вітчизняні вчені. Вони виходили з того, що «загальна теорія конфлікту» не враховує системи, структури і процесу міжнародних відносин, у рамках яких виник конфлікт, відносин, притаманних цій системі закономірностей і тенденцій розвитку, співвідношення сил двох соціально-економічних систем. Тобто було намагання пояснювати, обґрунтовувати міжнародні конфлікти з класових позицій, з позицій визначення змісту сучасної епохи, що розкривалась у матеріалах і документах світового комуністичного руху. Нинішня переорієнтація на «загальну теорію конфлікту» дає змогу підійти до аналізу міжнародних конфліктів об'єктивніше, науково, універсально.

Саме універсальність цієї теорії робить її життєвою, методологічною основою дослідження міжнародного конфлікту.

Інколи міжнародний (зовнішньополітичний) конфлікт розглядається дуже широко. Будь-яка суперечність на міжнародній арені, об'єктивна чи суб'єктивна, істотна чи незначна стосовно практичного життя, економічна, політична, ідеологічна або інші видається за готовий міжнародний конфлікт.

Економічні, політичні, ідеологічні, територіальні, національно-релігійні та інші суперечності мають безпосереднє відношення до міжнародних конфліктів, які виникають. Такі суперечності можуть виступати як об'єктивна основа, причина і рушійні сили конфліктів. Реально існуючі суперечності знаходять пряме чи опосередковане, адекватне чи суб'єктивістське спотворене відображення в сутності і в типі конфлікту, в інтересах, стратегії, тактиці і в засобах здійснення його державами, політичними силами, у зовнішніх умовах розвитку міжнародного конфлікту.[6].

Окреме місце серед конфліктів займають міжнаціональні конфлікти. Ланцюгова реакція конфліктів цього типу охопила цілі країни і навіть регіони, привернувши до себе увагу світової громадськості. Пояснити те, що відбувається, знайти шляхи до подолання міжнаціональної напруженості, запобігти дальшій ескалації ворожнечі між народами, виробити механізм розв'язання конфліктів, що виникли, — основне завдання учених і політологів.

Міжнаціональні конфлікти є специфічною формою вияву конфліктів соціальних. У їхній основі лежить несприйняття домінування одного етносу над іншим. Це стосується економіки, влади і доступу до культурних цінностей. Таке несприйняття проявляється в різних формах — як мирних, так і насильницьких.

Які основні причини виникнення міжнаціональних конфліктів, напруженості в стосунках між людьми різних національностей? До таких причин слід віднести: помилки в національній політиці, які було допущено в різні періоди життя країни; міграція з інших регіонів; зневажливе ставлення до мови, звичаїв і культури людей інших національностей; погіршення економічного становища в країні; нездатність центральної влади стабілізувати обстановку в країні; нездатність місцевої влади вирішувати проблеми, що виникли в регіоні; штучне роздування різними силами національних незгод; діяльність корумпованих, злочинних елементів. Значний вплив на розвиток міжнаціональних конфліктів мають засоби масової інформації.[4][12].

Таким чином, серед причин національної конфліктності на перше місце виходить економічний чинник — погіршення економічного становища, на друге — помилки в національній політиці, на третє - нездатність центральної влади стабілізувати ситуацію в країні і в регіонах (політичний чинник). Усі три чинники тісно взаємопов'язані.

Спираючись на причини виникнення міжнаціональних конфліктів, оцінюючи стан міжнаціональних відносин, можна виробити механізми запобігання їм і локалізації їх. Серед таких механізмів локалізації конфліктів можна було б визначити і створення спільної економічної децентралізованої інфраструктури співробітництва; створення культурної інфраструктури консенсусу національної культури товариства, фестивалі народної творчості та ін.); це збільшення відкритості регіону, політика розширення контактів не тільки економічних і культурних, а й інших (туризм, спорт, науковий обмін тощо); залучення третьої сторони до подолання конфлікту. У випадку, коли конфлікт набуває затяжного характеру і сторони не можуть домовитися між собою, виникає потреба в «третейському суді»; спеціальні заходи, що витісняють насилля з міжнаціональних відносин, переводять конфлікт у мирне русло; політико-адміністративний механізм, який передбачає введення федералізму і регіональної автономії; механізм надзвичайного реагування означає обов'язкове введення надзвичайного стану на території, де розвиток міжнаціонального конфлікту набув загрозливої форми.[16].

З функціонуванням політичних систем тісно зв'язані й соціальні та політичні конфлікти. існують агоністичні (примиренні) і антагоністичні (непримиренні) конфлікти. Упустити можливість вирішити примиримі конфлікти сприяє їх переходу в хронічні і, навіть, переростання в непримиренні, антагоністичні. Арбітром між конфліктуючими класами, соціальними верствами і групами в політичних системах виступає еліта, яка

управляє, що використовує державні владні структури і державне насильство в межах законності та консенсусних угод тощо.[10].

Якщо соціальні конфлікти можуть бути різних типів, то з політичних найбільш важливі ті конфлікти, що безпосередньо стосуються розподілу в суспільстві дефіцитних цінностей: влада, матеріальні блага і соціальний престиж. Різноманітними є конфлікти і з приводу розподілу суспільних матеріальних благ. Звідси, в різноманітних співтовариствах людей і неоднакові конфлікти за рівнем і змістом. Навіть у розвинених індустріально країнах Заходу з тривалістю "соціального добробуту", від 10 до 20 відсотків людей займає маргінальне (прикордонне) соціальне положення, потребує постійної матеріальної підтримки. Джерелом у соціальному конфлікті виступає убогість основних соціальних цінностей.[9].

Знищення конфліктів між суспільними класами, підкреслював Карл Маркс, вимагає розподілу благ за принципом "кожному - за його потребами". Тут соціальна стратегія мала сенс тільки в такому ступені, в якому забезпечувала прискорений розвиток продуктивних сил і забезпечення багатства. і не можна зводити до простої проблеми заміни одного політичного режиму іншим: перехід від капіталізму до соціалізму і, навіть, відміни інституту приватної власності.

Марксизм твердить, що створена економіка на основі суспільної власності на засоби виробництва буде продуктивнішою і ефективнішою у порівнянні з економікою, що базується на принципах приватної власності на засоби і знаряддя виробництва. Економіка, що базується на суспільній власності на засоби виробництва веде до вищого рівня продуктивності праці, аніж при капіталізмі. Проте теорія не підтверджена практикою.

Об'єктивний історичний процес конфліктів як соціального явища може бути позитивним і продуктивним, і навпаки. У політичному аспекті найбільш значущі ті конфлікти, що водночас охоплюють всі рівні соціальної, економічної і політичної структури, порушують і втягують максимально можливе в конкретних умовах число учасників (загальні конфлікти). Такі конфлікти відбуваються в сфері суспільних відносин, зв'язаних з проблемами збереження або повалення влади, її зміцнення або підриву тощо.

Можна виділити два типи конфліктів. Тип, що не порушує базового консенсусу суспільства, тобто такі конфлікти, в яких учасники не вважають, що для їх розв'язання повинна відбутися зміна соціальної та політичної системи суспільства. Другий тип конфліктів допускає цілісне перетворення суспільства.

Конфлікти першого типу - конфлікти, що не порушують базового консенсусу в суспільстві, вирішуються шляхом компромісу, угоди або консенсусу між сторонами. [11]. В суспільстві, де визрівають непримиренні базові конфлікти між окремими його учасниками, можливе виживання суспільства лише за умови, що ворогуючі політичні еліти будуть спроможні знайти механізми їх врегулювання або альтернативні безумовному знищенню супротивника засоби розв'язання конфлікту. Так, на початку 20-х років соціалісти і комуністи вважали, що через притаманні капіталістичній системі нерозв'язні внутрішні класові конфлікти неминучий її крах.

Але політичні еліти в усіх індустріально розвинених країнах Заходу і США, Японії зуміли тоді подолати гострі політичні та економічні суперечності та кризи, ввести соціальні та політичні конфлікти в нормальне русло розвитку суспільства.

Конфлікти другого типу - конфлікти, що ведуть до корінної зміни суспільно-політичної та економічної систем та ін.[11].

В умовах визрівання конфлікту, що допускає цілісне перетворення суспільства, відбувається розпад на непримиренні соціальні верстви, групи, що борються за знищення супротивника. Щоправда, в таких умовах можуть виникати тимчасові передишки, але не консенсус за основних розбіжностей, не просте зіткнення, не ті чи інші мотиви, вчинки тощо.

Сучасна соціологія і політологічна конфліктологія вагомо доповнюють концепцію демократичного суспільства теорією і політичною технологією відвернення конфліктів, а також їх використання в інтересах розвитку та вдосконалення політичних і суспільних відносин. Конфлікт визнається не тільки руйнівною силою, але й творчою, оновлюючою. Така теорія є модифікацією теорії класового і соціального конфлікту і служить розробці політичних механізмів соціально-політичної, економічної, ідеологічної та іншої стабілізації суспільства (Ральф Дарендорф, Льюїс Козер та ін.).

В науці про політику виділяються: конфлікт цінностей, конфлікт інтересів і конфлікт ідентифікації. Конфлікт цінностей - зіткнення різних ціннісних орієнтацій (ліві - праві, ліберали - консерватори та ін.). Розбіжність цінностей

є одна з передумов конфлікту. Коли ж розбіжності цінностей виходять за певні межі, виникає конфліктний потенціал, формується перед-конфліктна ситуація.

В Україні конфлікт цінностей пройшов три стадії: девальвація колективістських цінностей тоталітарного суспільства; відносна перемога індивідуалістських цінностей вільного демократичного суспільства; реанімація колективістських цінностей та ін.

Конфлікт інтересів - зіткнення різних, насамперед політичних і соціально-економічних, інтересів[11].

Конфлікт ідентифікації - суперечності стосовно вільного визначення вільним громадянином своєї етнічної та громадянської приналежності [11].

2.2. Функції політичних конфліктів.

Саме імпульс до оновлення і творчої модернізації політичної системи і надають соціальні конфлікти. Окремі політичні спільності, верстви і групи тільки в умовах конфліктної ситуації можуть здійснювати в суспільному житті зміни, що відповідають їх інтересам. Якщо ж влада за якоїсь причини намагається ігнорувати або приховувати наявні суперечності, то звичайно влада обвинувачує внутрішні та зовнішні сили супротивників в штучному створенні конфлікту. Наявність реальних факторів і обставин, властивих суспільству, в будь-якому випадку є основою виникнення внутрішнього соціального конфлікту. Найчастіше до використання насильства для придушення і вирішення конфлікту ведуть спроби зняти конфлікт, заперечуючи існування ситуації, реальних фактів і обставин для конфлікту. Разом з тим навіть в умовах взаємного визнання конфліктної ситуації спроби знайти вихід з неї силовим шляхом виявляються неефективними. В тій мірі, в якій намагаються приборкати соціальні конфлікти, збільшується їх відтворюючий потенціал, що викликає ще більші репресії, доки, нарешті, на землі не залишиться такої сили, що могла б утримати в межах енергію конфлікту.

Для врегулювання конфліктів в найрізноманітніших типах політичної системи еліти, що управляють, використовують чотири способи: по-перше, заперечення конфліктів на основі посилення на природну гармонію і єдність суспільства; по-друге, загальні репресії; по-третє, спроба докорінного вирішення конфліктів; по-четверте, спроба врегулювання конфліктів до стадії зникнення загрози руйнування політичної системи. Така функція соціальних конфліктів у співвідношенні з основними засобами соціальних змін в суспільстві. Разом з тим конфлікти виконують і ряд інших функцій.

"Конфлікти зміцнюють почуття ідентичності та співпричетності членів груп інтересів. В межах конфліктних відносин завжди є відмінність між "нашими" і "не нашими" і необхідність проведення чіткого кордону між сторонами. В умовах політичної кризи опоненти політичного процесу часто підводять один одного під обвинувачення в криміналі та злочинності, створюючи з політичного супротивника "образ ворога". Досить розповсюджений хід, що використовується сторонами у фазі напруження конфлікту, - привнесення фактора "зовнішньої небезпеки", спроба переключити увагу і активність суспільства на наявність іншого, зовнішнього конфлікту.

Хоч які різноманітні конкретні форми, засоби революцій, все ж вони мають загальні, схожі типи революційних криз. Політична криза визначається, по-перше, кризою "верхів", по-друге, де-сакралізацією влади (тобто злиттям образу непогрішимості та легітимності), по-третє, виникненням почуття життєвої небезпеки; по-четверте, формуванням альтернативного суб'єкта; використанням механізму радикалізації політики; по-п'яте, центристським переворотом. Такий ідеальний тип розвитку революційної політичної кризи умова розвитку революції.

Розділ 3. Природа та аналіз конфлікту.

У науковій літературі, в публіцистиці поняття "конфлікт" трактується неоднозначне. Є чимало визначень суті цього поняття. Так, у буденному житті поняття "конфлікт" використовується стосовно широкого кола явищ - від збройних зіткнень, протистояння різних соціальних груп, міжособистісних розбіжностей аж до сімейних непорозумінь.[20].

Саме праці Р. Дарнедорфа та Л. Козера спонукали розглядати конфлікт з позиції чіткішого окреслення проблемних полів їхніх досліджень. Поняття конфлікту починає відокремлюватись від поняття боротьби, набуває конкретного змісту й опису, конфлікт перестає бути абстрактним.

Пояснення причин конфліктів американськими авторами відрізняється від вітчизняного, що пояснюється стилем життя і менталітетом народу. Насамперед вони відзначають такі причини:

взаємозалежність завдань,

відмінність у цілях,

розбіжність в уявленнях і цінностях.

1. Можливість конфлікту існує там, де одна людина залежить від іншої.
2. Ймовірність конфліктів збільшується із збільшенням спеціалізації організації та розподілом її на підрозділи. Це відбувається через те, що спеціалізовані підрозділи самі формують свої цілі й прагнуть приділяти більше уваги досягненню їх, аніж цілей всієї організації.
3. Замість об'єктивної оцінки ситуації люди вважають себе, свій відділ найголовнішим у вирішенні будь-якого питання. Таке трапляється, якщо організаційно-виховна робота ведеться на низькому рівні.

Утвердилася стереотипна думка, начебто конфлікт - це щось украй погане та шкідливе.

Американська школа сформувала своє бачення конфлікту - коли негативно думають про конфлікт, то асоціюють його з агресією, суперечками, війнами. Тому й конфлікти для них щось небажане (вербівська школа)[20].

Європейська "школа людських стосунків" теж вважає, що конфлікт - показник неефективної діяльності організації та поганого управління. На думку вчених, доброзичливі взаємини в організації можуть запобігти виникненню конфліктів.

Сучасні теоретики-управлінці схильні вважати, що в організаціях з ефективним управлінням деякі конфлікти не тільки можливі, а й можуть бути бажаними.

Конфлікт - це не завжди погано чи добре, це певний показник розвитку організації. Позитивна роль конфлікту полягає у його діагностуючій сутності - він допомагає виявити "вузькі місця", "проблемні зони", "наболілі питання", оцінити процеси організації й ефективності праці тощо.

І якщо керівник "не помічає" конфліктів, у співробітників може знизитися інтерес до праці, що викличе плинність кадрів та інші негативні дії.

Ден Тьєсвольд зазначає, що конфлікт - це викривлення нормального виробничого процесу й існування колективу взагалі.

Проте в такому разі не бажано бути й категоричним, бо в колективі виокремлюють конфлікти необхідні та зайві. Зайві конфлікти можуть відбуватися паралельно чи окремо, це так звані невиробничі конфлікти в колективі (сімейні)[20].

Отже, конфлікти - це динаміка, джерело змін у суспільних та особистісних відносинах.

Структурні елементи конфлікту.

Із чого почати вивчення конфліктів? Найперше - з визначення причин конфлікту. Як правило, справжні причини конфліктів замовчуються, тоді як конфлікти втягують у свою орбіту нових і нових учасників.

Розглянемо таку схему конфлікту.

Конфліктна ситуація + Інцидент - Конфлікт

Охарактеризуємо суть цих понять.

Конфліктна ситуація - це нагромадження суперечностей, які містять суттєву причину конфлікту[11].

Інцидент - це збіг обставин, що є приводом для конфлікту.

Конфлікт - це відкрите протистояння як наслідок взаємовиключних інтересів і позицій.

Існує думка, що вирішити конфлікт - означає:

ліквідувати конфліктну ситуацію;

вичерпати інцидент.

Однак життєвий досвід показує: якщо конфліктну ситуацію з об'єктивних причин подолати неможливо, то слід бути дуже обережним, аби не створити інциденту як попередника конфлікту.

Стрижневу роль у вирішенні конфлікту відіграє правильне формулювання конфліктної ситуації. Це повинен робити кваліфікований фахівець, добре обізнаний з причинами конфліктів.[21].

3.1. Вивчення конфліктної ситуації.

В. А. Шейнов у праці "Конфлікти в нашому житті та їх вирішення" пропонує "Правила найбільш ефективного вивчення конфліктної ситуації". Він вирізняє шість таких правил:

Правило 1. Пам'ятайте, що конфліктна ситуація - це те, що необхідно долати.

Правило 2. Конфліктна ситуація завжди виникає раніше за конфлікт. Конфлікт виникає одночасно з інцидентом.

Правило 3. Опис конфліктної ситуації повинен підказувати, що робити, як себе поводити в ній.

Правило 4. Ставте перед собою запитання "чому?" і думайте над ним доти, доки зрозумієте першопричину виникнення конфліктної ситуації.

Правило 5. Сформулюйте конфліктну ситуацію своїми словами, не повторюючи слів з опису конфлікту.

Суть цієї ситуації в тому, що при розгляді конфлікту багато говоримо про його видимі сторони (про конфлікт й інцидент). До розуміння конфліктної ситуації приходимо після певних висновків та узагальнень. Таким чином, у її формулюванні з'являються слова, яких не було раніше.

Правило 6. У формулюванні конфліктної ситуації бажано обходитися мінімумом слів ("стислість - сестра таланту").[17].

Таким чином, конфліктна ситуація - це діагноз хвороби під назвою "конфлікт". Тільки правильний діагноз допоможе вилікувати таку хворобу. Як бачимо, у цьому й полягає потреба вивчати проблеми і теорію конфліктів (у межах можливого).

Аби проаналізувати структуру конфлікту, слід виокремити основні його складові.

I. Конфліктуючі сторони - окремі особистості або групи можуть бути змішані у конфлікті, а інші учасники конфлікту - співчуваючі (з одного або з другого боку), провокатори (підбурювачі), примирювачі, консультанти, невинні.

II. Зона розбіжностей - предмет, факт, проблема, її не завжди легко виявити. Нерідко самі учасники конфлікту її чітко не уявляють. Однак коли вони почнуть конфліктувати, зона розбіжностей розбухає, у ній з'являються нові й нові зони. Коли конфліктологи досягають згоди в якомусь пункті, то зона

розбіжностей звужується. У разі ліквідації всіх розходжень вона зникає, що означає завершення конфлікту.

III. Уявлення про ситуацію. Кожен з учасників має своє уявлення про конфліктну ситуацію. Конфліктанти бачать справу по-різному - це, власне, і створює ґрунт для їхнього зіткнення. Щодо конфлікту це означає: якщо людина вважає конфліктну ситуацію реальною, то це викликає реальні конфліктні наслідки.

IV. Мотиви. Чому двоє людей уявляють одне й те саме по-різному? Тут існує багато причин. Вільям Шекспір писав, що кожна людина - цілий світ у мініатюрі, який ніхто ніколи не зможе пізнати й зрозуміти повністю. У кожній людині складається свій комплекс установок, потреб, інтересів, думок, ідей. Мотиви можуть бути як усвідомленими, так і неусвідомленими.

Конфліктолог далеко не завжди може легко зрозуміти мотиви, якими керуються конфліктанти. Люди нерідко приховують справжні мотиви своєї поведінки, бо самі їх як слід не розуміють, навіть інколи щиро помиляються. Для конфліктолога важливо розібратися в мотивах, прагненнях конфліктантів, бо інакше складно зрозуміти їхню поведінку, щоб спрямувати хід конфлікту на конструктивне вирішення.[9].

V. Дії. Коли в конфліктуючих людей є зона розбіжностей, різні уявлення про ситуацію, яка виникає у зв'язку з існуванням цієї зони, то, природно, ці люди починають поводитися так, що їхні дії заходять у суперечність. Дії однієї сторони заважають іншій досягти своєї мети - тому оцінюються обома як негативні, некоректні.

У зіткненні спрямованих один проти одного дій та протидій конфліктолог повинен бачити за видимими проявами конфлікту його невидимі сторони. У цьому полягає його місія.

У конфліктних відносинах доцільно виокремити об'єктивні й суб'єктивні фактори, які штовхають людей на конфлікт.

Об'єктивні фактори - це реально існуючі обставини, суб'єктивні фактори - це чинники, що є стимулами до конфліктних дій, зумовлені ілюзорними обставинами.

3.2.Класифікація конфліктів.

У науковій та науково-практичній конфліктологічній літературі вирізняють певні підходи до класифікації конфліктів.

За масштабом виокремлюють глобальні та парціальні конфлікти.

У парціальних конфліктах спостерігається протиборство окремих працівників з керівником або працівників між собою. Суперечності парціальних конфліктів розв'язуються найчастіше авторитетом керівника.

Вчені, досліджуючи критерії класифікації конфліктів, подають такий критерій, як ставлення людини до конфлікту.

Наприклад, можна зробити такий поділ:

конфлікти, що оцінюються як небажані - при цьому з'являється захисна позиція особистості;

конфлікти, що сприймаються людиною, як необхідні - в такому разі людина поводить себе природніше, адекватно.

Досить цікаву класифікацію конфліктів подає Л. А. Єршов.

1. За джерелом:

а) конфлікти, що виникають внаслідок дій об'єктивних факторів соціальної ситуації;

б) конфлікти, що виникають внаслідок зіткнення потреб, мотивів, поглядів, поведінки.

2. За змістом:

а) конфлікти як ділові справи;

б) конфлікти як особисті інтереси.

3. За значущістю:

а) конфлікти, важливі лише для окремих працівників;

б) конфлікти, важливі для окремих індивідів, груп, прошарків населення тощо.

4. За типом розв'язання:

а) конфлікти, що приводять до модифікацій обох сторін;

б) конфлікти, що приводять до знищення однієї із сторін, її позицій, стереотипів, установок;

в) конфлікти, що привели до іншої точки зору обидві сторони.

5. За формою прояву:

а) конфлікти того чи іншого напрямку дії, поведінки ("наближення - віддалення", "наближення - наближення", "віддалення - віддалення");

б) конфлікти тієї чи іншої якості, інтенсивності дії, поведінки;

в) конфлікти, що виражаються вербально чи - невербальними засобами (мовчання, поза, погляд при сприйнятті суперника);

г) за типом структури взаємин - приховані, відкриті;

д) за соціальною формалізацією - конфлікти офіційні та неофіційні тощо;

е) конфлікти "прав та обов'язків".[23].

Позитивні та негативні функції конфліктів у суспільстві

Функції конфліктів у суспільстві вивчалися завжди. Нині їх досліджують науковці-теоретики, практики-конфліктологи й медіатори, бо життя динамічне й розмаїте.

Л. Козер (США) у 1956 р. видав книгу "Функції соціальних конфліктів". Кожен його аналіз дотепер залишається класичним взірцем опису саме функцій конфліктів.

Конфліктологи дійшли висновку, що правомірно виокремлювати дві функції будь-якого типу конфліктів: позитивну (конструктивну) і негативну (деструктивну).

Конфлікт - джерело розвитку. Це найпозитивніша його функція. Вона набирає форми кризи й стимулює зміни в суспільстві, концептуально її осмислив Еріксон. Окрім того, існує чимало інших концепцій, які ми наводимо далі, враховуючи також і ваші власні роздуми, бо в процесі праці зустрічається безліч різновидів конфліктних ситуацій.

Конфлікт - сигнал до змін. Осмислюючи типи критичних ситуацій, Ф. Е. Василюк підкреслює позитивну роль, "потребу" внутрішніх конфліктів для життя: "Вони сигналізують про об'єктивні суперечності життєвих стосунків і дають змогу вирішити їх або ж довести до реального зіткнення, що може закінчитися згубно для особистостей" Аналогічну сигнальну функцію

конфлікти виконують і в міжособистісних стосунках. Конфлікт - можливість зближення.[22].

Інколи бувають проблемні ситуації, які можуть зближувати людей. Соціологи чиказької школи стверджували, що "конфлікт — це можливість розмовляти відверто", коли особистості, поспілкувавшись, мають порозумітися.

Конфлікт - це можливість розрядки напруження, "оздоровлення" відносин. Досить активно використовується в педагогічній практиці. А. С. Макаренко рекомендує вирішувати його методом "вибуху". Вибухом він називав доведення конфлікту до останньої межі, до такого стану, коли немає можливості для будь-якої тяжби між особистістю й суспільством, коли ребром поставлено питання - бути членом суспільства чи вийти з нього.

Висновки

1. У політичному аспекті найбільш значущі ті конфлікти, що водночас охоплюють всі рівні соціальної, економічної і політичної структур, порушують і втягують максимально можливе в конкретних умовах число учасників. Такі конфлікти відбуваються в сфері суспільних відносин, зв'язаних з проблемами збереження або подавлення влади, її зміцнення або підриву. Політичні конфлікти дезорганізують та дестабілізують становище, але одночасно стають початком нового етапу розвитку у випадку їх позитивного вирішення.

Важливим є розроблення програм дій, яка спрямована на запобігання політичних конфліктів. Вона включає в себе можливі та різноманітні засоби і методи для нейтралізації конфліктної ситуації. Тому можливостями по запобіганню політичних конфліктів не слід зневажати. В цілях забезпечення їх ефективності необхідно чітко бачити ті труднощі, які постають на цьому шляху. Перед вітчизняними науковцями постає одна спільна мета визначити оптимальні варіанти попередження, врегулювання, управління політичними конфліктами.

2. Аналізуючи політичну ситуацію та теоретичні вітчизняні вчення про політичний конфлікт встановлено, що подальше вивчення політичних конфліктів є важливою складовою демократичного розвитку українського суспільства. Політичний конфлікт має своє важливе місце в системі наукових вчень серед інших досліджень.

Правильно організоване управління надає конфліктному процесові форми, яка забезпечує мінімізацію неминучих політичних, соціальних, економічних і моральних утрат, оптимізацію сфер суспільного життя, причетних до конфлікту. Позитивні наслідки соціально-політичного розвитку постають не з конфлікту як такого і не з уявної безконфліктності, а з уміння впливати на конфлікт у потрібному напрямі.

3. Політичний конфлікт виникає та існує відповідно до цілей, які сфокусовані на проблемі функціонування політичної влади у суспільстві її захопленні, використанні і відповідно утриманні, саме через цей факт політичний конфлікт проявляє себе у якості перманентної, тобто незмінної форми боротьби за владу в даному конкретному суспільстві.

Конфлікт, що виникає на ґрунті політичних відносин, передбачає мобілізацію найбільшої чисельності з боку всіх конфліктуючих сил, в нього включені

великі соціальні групи, десятки тисяч або мільйони людей. Відповідно його наслідки відчутні у всіх основних сферах суспільства.

Розглядаючи концепції конфлікту, можливо зробити висновок, що суспільство зберігається як єдине ціле завдяки існуючим у ньому внутрішнім конфліктам. Присутність сукупності різнохарактерних та різнорівневих конфліктів перешкоджає розколу суспільства на два ворогуючих табори, протистояння між якими може призвести до громадянської війни.

Список використаних джерел

1. Зігмунд Фрейд. Основні категорії психоаналізу (з німецької переклала А. Березінська) Всесвіт. — 1991. — № 5 (749). — С. 164—170.
2. Кирилюк Ф.М., Конверський А.Є., Білик В.Ф. Види політичних досліджень. Рік видання: 2004. Видавець: Київ: Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Кількість сторінок: 697.
3. Криволапчук В. О. Політичний конфлікт, як об'єкт політичних і правових досліджень / В. О.
4. Криволапчук. Південноукраїнський правничий часопис : щоквартал. наук. журн. 1997. – 2009. – № 3.
5. Конфліктологія. За ред., проф. Л. Герасіної та М. Панова. – Харків: Право, 2002. – С. 112–113.
6. Станкевич І. П. Політичний конфлікт та технологія його запобігання. І. П. Станкевич. Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка : Філософія. Політологія. – 2007. – № 87-88.
7. І. Л. Валевська, Г. М. Перепелиця. Конфлікт міжнародний. Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т. Редкол.:Л. В. Губерський (голова) та ін. — К: Знання України, 2004 — Т.1 — 760с.
8. А.Дондюк. Конфлікт. Філософський енциклопедичний словник. В. І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. — Київ : Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України : Абрис, 2002. — 742 с. — 1000 екз.
9. В. Котигоренко. Конфлікт. Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. — К.: Парламентське видавництво, 2011. — с.360.
10. Г.Перепелиця . Військово-політичний конфлікт. Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. — К.: Парламентське видавництво, 2011. — 808 с.
11. Словник-довідник термінів з конфліктології . Під ред. проф. М. І. Пірен, проф. Г. В. Ложкіна. — Київ-Чернівці, 1995.
12. Здесенко А. П. Конфліктологія: навчальний посібник — Д. ДДУ, 1996 р. — 112 с.
13. Запрудский Ю. Г. Социальный конфликт (политологический анализ). — С. 87.
14. Политология. Учебное пособие для студентов. Тульский государственный педагогический университет им Л. Н. Толстого, 2001 г.
15. М. Дюверже. Соціологія політики. Sociologie de la politique (1973).

16. К. Дойч. «Нерви управління: моделі політичної комунікації і контролю» (The Nerves of Government: Models of Political Communication and Control), 1963.
17. В. А. Шейнов у праці "Конфлікти в нашому житті та їх вирішення".
18. Електронне джерело: Політологія: Навчально-методичний комплекс. Сутність політичного конфлікту <http://politics.ellib.org.ua/pages-2163.html> .
19. Політологія: Навчально-методичний комплекс. Типологія політичних конфліктів. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-2164.html> (дата звернення 10.05.2020).
20. Природа та аналіз конфлікту.
URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/psychology/28538/> (дата звернення 10.05.2020).
21. Політичні конфлікти і кризи.
URL:
https://pidruchniki.com/1044032036537/politologiya/politichni_konflikti_krizi
(дата звернення 12.05.2020).
22. Ф. Е. Василюк. URL: <http://psylib.org.ua/books/vasif01/index.htm>. (дата звернення 12.05.2020).
23. Л. А. Єршов. Личность и коллектив (межличностные конфликты в коллективе и их разрешение). — Л., 1976. URL: <http://maup.com.ua/assets/files/lib/book/n213.pdf>. (дата звернення 12.05.2020).